

Kadunud külade otsingul

Piilsi Külade Selts kutsub kõiki huvilisi kaasa matkale nimega „Kadunud külad“. Kui ma idee autori ja kodu-kandigiidi Piret Haava-ga ühendust võtsin ja ennast ühele matkale kaasa küsisin, siis oldi lahkelt mind nõus kaa-sa võtma koos perega, kelle perepea Jakob Proovel oli sündinud ja kasvanud sellises kadu-nud külas. Seekord käi-sime siis Linnanõmme-Aanati külade radadel.

ULVI TAMM

„Mõte pakkuda kadunud kü-lade matka tuli paar aastat tagasi EV 100 ürituste raames,“ selgitas Piret Haav. „Külaselts taotles isegi projektivahendeid matkaraja märkimiseks, aga tol korral jäi ettevõtmine pooleli. Sellel aastal tegin plaani teoks, sest nimetatud teema hakkas meil ümberkaudsetes külates arenema. Avinurme külade piir-kond tunnustati eelmisel aastal Jõgevamaa aasta küla tiitliga ja sellega seoses on palju tore-daid ettevõtmisi veel tulemas,“ rääkis Haav.

Leidub ka tuntud nimesid

Teadmisi külade tekke- ja aja-loost tõi Piret Haavale tema enda pere ajalugu uurima hakates. „Meie pere kõik neli lüli – vana-vanemad ja vaarvanemad – on seotud ümberkaudsete kadu-nud küladega,“ tõdes ettevõtlik naine. „Lisaks pereajaloole leiduvad nende külade arenguloos ka sellised tuntud nimed nagu Ka-levipoeg, Christian Masing, Otto Wilhelm Masing, Georg Julius von Schultz alias Dr Bertram ja Theodor Luts. Nende isikutega seotud tegevus siinmail on väärt nii kohalikele elanikele kui ka

Musta joonega on ümbritsetud Piilsi külad, lillad täpid osutavad kadunud küladele.

FOTO: ERAKOGU

ajaloohuvilistele teistest piir-kondadest edasi jagada. Üsna tähtsal kohal on ka kõik arheo-loogilised leiud, mis neis paigus leitud. Näiteks nagu Jakobi enda kodukohast leitud kivist kirves, mis on praegu talle Tallinnas arheo-loogi muuseumis.“ Matkapäeval oli ilm imeilus ja alguses tundus retk olevat ainult jalutuskäik metsas. Oskamatu silm poleks ehk vanu talukohti täheleegi pannud. Aga siis koos Pireti ja Jakobiga said nähtavaks majade rohtukasvanud asemed, põlispuud ning kuulates tema põnevaid lugusid kadunud kü-lade tekke- ja ajaloo, seal ela-

nud inimeste tööde ja tegemiste kohta avas fantaasiameed. Ja mind tabas kahjutunne, et ükski jalg ei astu enam üle ukse-läve ja keegi ei võta kinni vajunud kaevust enam ämbriga vett janu kustutamiseks. Avinurme metsavallas oli 19. sajandil üle 40 küla, millest nii mõnigi on pidanud ajaloo-tuultele alla vanduma, ent alles on külade põnevad lood ja maa-gilised talukohad. „Endise Avinurme mõisa küla-elanike arv oli kasvama hakanud alates 18. sajandi lõpust järjepi-devalt. 1811. a hingeloendi and-mete alusel on võimalik jälgida,

kuidas elanikke paigutati üm-ber, mille tulemusena tekkisid 19. sajandil uued külad,“ rääkis Piret Haav. Nende areng ja õit-seaeg kestis poolteist sajandit, millele järgnes järk-järgult met-sakülade tühjenemine elanikest.

Hoida elus juttudega

„Sõjaeelse vabariigi ajal oli Piilsi piirkonnas 10 küla. Kui-gi Karusoo, Kolgavälja, Tõnu-saare ja Soldativälja külani-mesid enam ei kasutata, elab seal praegugi veel inimesi. Täiesti tühjad on Kodasaare ja Linnanõmme-Aanati külad.“

„Minu ülesanne ongi hoida elus neid paiku juttudega, rääkida kü-lade tekke- ja arenemisloost ning külaelu hääbumise põhjustest. Samuti tutvustada ka Avinurme kandi rahvapärandit ja metsikut loodust,“ selgitas Piret Haav. „Lisateadmisi annan ka Eesti kultuuriloost ning missugu-ne roll on just nendel küladel rahvuslikus kultuuriloos olnud. Sellise seltskonnaga nagu täna saan ka ise tänu Jakobi juttudele ja selgitustele lisateadmisi just emotsionaalsete lugude kaudu, mis iga külaeluga kaasas käisid.“ Jakobi vested olid ehk kõige väärtuslikumad temaga kaasas olnud kahele nooremale põlv-konnale, sest need olid põnevad ja juurte juurde tagasi minna on meie kõigi jaoks väga tähtis. Paigad toetavad meid elus edasi-minekul, isegi vaatamata sellele, et hooned on kadunud. Nüüd

teavad lisaks Piretile ja minule ka nemad, kust vanaisa lapsepõlv alguse sai. Ja paigad on sealkan-dis müstilised ja ilusad. Matkale saaksid kõik huvilised veel ka maikuu jooksul minna, sest siis on rohi veel madal, puud ei ole veel väga rohelised ja hea on talukohti tuvastada. Kadunud külasid saab avastama minna ainult koos giidiga, sest külade matkarajad ei ole tähis-tatud. „Tulla võib nii kahekesi, perekonniti kui organiseeritud grupiga,“ rääkis Piret Haav. Rajad on peamiselt mõeldud jalgsimatkaajatele, rattaga kulge-jatele sobib Linnanõmme-Aanati rada. „Metsaküla rajale tulemise varustusse peaks kindlasti kuu-luma kummikud, joogivesi ja vajadusel toidupala ning kaasas peaks olema ka puugivastane tõrje, sest putukad on juba ak-tiivsed.“

Jakob Proovel ja Piret Haav näitavad matkalistele Jakobi kodukohast leitud kivist kirve pilti.

FOTO: ULVI TAMM

Andmeid Linnanõmme-Aanati kohta

- 1782 – Linnanõmme esmamainimine Lohusuu kirikuraamatus
- 1822 – on olemas kaks talu
- 1866 – on külas neli leibkonda
- 1890 – tekib Linnanõmme küla kõrvale Aanati kant, mis pole olnud kunagi eraldi küla, küll aga elas seal 20. sajandi alguses vähemalt neli leibkonda
- 1915 – Aanati esmamainimine Avinurme valla volikogu pro-tokollis
- 1923 – on Linnanõmme külas 7 majapidamist, samal ajal vöö-randati Aanati kandis maad kitsarööpmelise raudtee ehitamiseks, mille tagajärjel ühed talud jäid ühele poole ja teised talud teisele poole raudteed, mille ääres põllu- ja loomapidamine oli keelatud
- 1926 – avati raudteeliiklus Mustvee ja Sonda vahel, Linnanõm-mes asus küttepude vaheladu
- 1950ndatel elas Linnanõmmes veel 6 peret
- 1960ndatel olid Aanati elanikud sunnitud maad loovutama kahe kõrvuti rajatava kõrgepingeliini ehitamiseks, nii jäi sellest kandist alles ainult 3 talukohta
- 1963 – ümberkaudsetes külates paigaldatakse taludesse elektrit – Linnanõmme ja Aanati kanti elektrit ei jõudnud
- 1968 – suleti Mustvee-Avinurme raudteeliik, mis mõjus küla-elanike elukorraldusele rängalt
- 1973 – olid Linnanõmme-Aanati talud erinevatel põhjustel juba tühjaks jäänud, külas elas ainult metsavaht
- 1977 – ühendati Linnanõmme-Aanati Piilsi külaga
- 1990dateks olid enamik hoonetest lagunened või lammutatud ning teisaldatud